CZU: 341.231.14-053.2:342.5 https://doi.org/10.5281/zenodo.7656139

IMPACTUL ACTULUI ŞI DECIZIEI POLITICE ASUPRA INTERESULUI SUPERIOR AL COPILULUI

SOLOMON Victor

doctorand, Şcoala de Ştiinţe Sociale şi ale Educaţiei, USM
ORCID ID: 0000-0002-0402-8516

Summary. *Children represent the most valuable resource and the future of a society, but sometimes we forget that the most important thing is each child himself, with the full range of rights he holds: the right to life, name and citizenship, family, the quality of medical services. , education, leisure and recreation, to be protected from any form of violence, neglect or abuse, physical, psychological recovery and social reintegration in case of discrimination, neglect, exploitation, abuse, torture, punishment or cruel, inhuman or degrading victims of an armed conflict. For these reasons, increased attention has been directed to the mechanisms and instruments that ensure the respect of the child's rights, his well-being and, respectively, his harmonious development.*

Keywords. *child, political decision, best interest.*

Interesul superior al copilului constituie un drept, un principiu şi o normă de procedură integrate ferm în dreptul internaţional şi în dreptul naţional, fiindu-i acordată o importanţă sporită inclusiv în propunerile de reforme.

Articolul 24 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene prevede că „în toate acţiunile referitoare la copii, indiferent dacă sunt realizate de autorităţi publice sau de instituţii private, interesul superior al copilului trebuie să fie considerat primordial” [1] iar articolul 3 din Convenţia ONU cu privire la Drepturile Copilului prevede că „în toate acţiunile care privesc copiii […], interesele copilului vor prevala”. [2]

Interesul superior al copilului este considerat primordial şi reprezintă un proces continuu, care trebuie evaluat înainte de a lua o decizie administrativă importantă. Procesele privind interesul superior al copilului încep înainte de iniţierea acţiunii politice şi continuă după finalizarea acesteia. În perioada în care cazul copilului face obiectul deciziei politice, autorităţile competente în materie de protecţie a copilului, precum şi alte entităţi sunt obligate să continue evaluarea interesului superior al copilului.

Articolul pune accentul pe obligaţia autorităţilor naţionale de a aborda interesul superior al copilului într-un mod care respectă drepturile copilului şi printr-o abordare centrată pe drepturile copilului. Comentariul general nr.14 (2013) al Comitetului ONU privind drepturile copilului, subliniază interesul superior al copilului şi care trebuie considerat primordial oferă o interpretare cu statut de autoritate şi orientări privind punerea în aplicare destinate statelor semnatare. Printre acestea se numără şi garanţiile procedurale care să asigure

respectarea interesului superior. [3] O abordare centrată pe drepturile copilului, spre deosebire de o abordare centrată pe stat: promovează respectarea drepturilor tuturor copiilor, astfel cum sunt recunoscute în Convenție, prin dezvoltarea capacităților persoanelor responsabile în vederea îndeplinirii obligațiilor de a respecta, de a proteja și de a îndeplini aceste drepturi (art.4), precum și a capacității titularilor drepturilor de a și le revendica, respectând în orice moment dreptul la nediscriminare (articolul 2), dreptul ca interesul superior al copilului să prevaleze (articolul 3 punctul 1), dreptul la viață, la supraviețuire și la dezvoltare (articolul 6) și respectarea opiniilor copilului (articolul 12). Această abordare axată pe drepturile copilului este holistică și pune accentul pe susținerea punctelor tari și a resurselor copilului însuși, precum și ale tuturor sistemelor sociale din care face parte acesta: familie, școală, comunitate, instituții, sisteme religioase și cultural.

Pentru ca interesul superior al copilului să prevaleze, trebuie puse în aplicare în permanență procese holistice și axate pe copil. În toate acțiunile și deciziile cu impact asupra copilului, pe termen scurt sau lung, trebuie să se țină seama de circumstanțele individuale și specifice și de nevoile acestuia. Evaluările continue ale interesului superior trebuie să țină seama de faptul că nevoile speciale și capacitățile copilului vor evolua în timp, iar măsurile adoptate pot fi revizuite sau ajustate în consecință, spre deosebire de varianta adoptării unor decizii definitive și ireversibile.

Potrivit formulării Comitetului ONU cu privire la drepturile copilului, principiul interesului superior al copilului este menit să garanteze exercitarea deplină și efectivă a tuturor drepturilor recunoscute de convenție, precum și dezvoltarea holistică a copilului. Considerarea interesului superior al copilului ca fiind primordial în fiecare dintre deciziile relevante, începând cu evaluarea circumstanțelor specifice fiecărui copil în parte, identificarea și aprecierea elementelor relevante pentru respectivul copil, dezvoltarea acestora și cântărirea fiecăruia în raport cu celelalte.

Interesul superior al copilului este considerat primordial și trebuie pus în balanță cu interesele celorlalte părți, inclusiv cu cele ale statului. Importanța acordată interesului superior al copilului va face parte din analiza factorului de decizie. Interesul superior va beneficia de o prioritate ridicată, nefiind doar un factor ca oricare altul dintre cei avuți în vedere. Trebuie reținut că în alte contexte, prin comparație, interesul superior al copilului trebuie să fie considerentul esențial, adică factorul hotărâtor în luarea unei decizii.

Evaluarea interesului superior al copilului trebuie să fie un exercițiu multidisciplinar care să implice entitățile relevante și să fie efectuat de specialiști și experți verificați, care au beneficiat de pregătirea necesară pentru a lucra cu

copii. Interesul superior al copilului are un caracter obiectiv, deci nu se poate baza pe atitudini, viziuni şi opinii subiective. Opinia unui adult cu privire la interesul superior al copilului nu poate prevala asupra obligaţiei de a respecta toate drepturile copilului recunoscute de convenţie. Acest lucru înseamnă că interesul superior al copilului nu trebuie să justifice în niciun caz privarea de un drept consacrat de CDC.

Opiniile copilului trebuie ascultate şi luate în considerare în acord cu vârsta şi cu maturitatea lui. Orice proces decizional care consideră primordial interesul superior al copilului trebuie să cuprindă respectarea dreptului acestuia de a-şi exprima liber opiniile. Statul trebuie să instituie mecanisme prin care să obţină opiniile copilului capabil să şi le formuleze, adică să îi permită copilului să-şi exprime dorinţa de a fi audiat. În cazul în care copilul decide că doreşte să fie audiat, statul pot decide dacă acest lucru se va face în mod direct sau printr-un reprezentant (tutore/ părinte). Dacă un copil şi-a exprimat opiniile, în mod direct sau indirect, acestea trebuie să fie luate în considerare în acord cu vârsta şi cu maturitatea lui. De asemenea, copilul trebuie să fie informat despre modul în care vor fi utilizate informaţiile oferite. Audierea copilului presupune şi implicarea lui. Din nou, acest lucru presupune să i se ofere informaţii într-un mod adaptat. Responsabilii de caz trebuie să se asigure că audierea copilului se face într-un mod netraumatizant.

De menţionat că principiul interesului superior al copilului nu reprezintă o novaţie pentru documentele internaţionale în materia drepturilor omului. Acesta a fost reflectat pentru prima dată în Declaraţia drepturilor copilului din 1959: „Copilul se va bucura de ocrotire specială şi i se vor oferi posibilităţi favorabile şi înlesniri, prin lege şi prin alte mijloace care să-i îngăduie să se dezvolte fizic şi moral, spiritual şi social, în condiţii de libertate şi demnitate. Legiferarea acestor obiective va avea drept considerent suprem optima satisfacere a intereselor copilului.”

Principiul interesului superior al copilului reprezintă un concept general, un principiu călăuzitor pentru înţelegerea şi implementarea CDC, tocmai de aceea el a fost plasat la începutul Convenţiei, chiar după preambul, definiţie şi principiul nediscriminării.

Dacă analizăm dispoziţia articolului 3 al CDC în ansamblul său, constatăm că aceasta nu oferă nici o explicaţie detaliată asupra modului său de aplicare, nu fixează nici o obligaţie specifică, nici nu enunţă anumite reguli precise , aceasta doar prevede un principiu: „Interesul superior al copilului trebuie să constituie un considerent primordial”.

Să încercăm să clarificăm un pic lucrurile, analizând elementele acestui articol:

– „În toate deciziile care îi privesc pe copii” – în această parte a frazei se atestă utilizarea pluralului (copii), care este opozabil singularului „...interesele copilului”. Din punct de vedere gramatical, este clar că legiuitorul a vrut ca în intervenţiile care privesc copiii să fie aplicat sistematic criteriul general al interesului superior al copilului, ca o unitate de apreciere a deciziei ce urmează a fi pronunţată. Utilizarea singularului ar fi fost mai restrictiv.

– „În toate deciziile” – este, de asemenea, un concept foarte general care defineşte, în opinia noastră, toate intervenţiile făcute în privinţa copiilor. Se notează aici o uşoară divergenţă între versiunea franceză a textului Convenţiei (dans toutes les decisions – în toate deciziile) şi versiunea engleză (official actions – acţiuni oficiale), calificativul englez „official”, în opinia savantului Jean Zermatten, are meritul de a clarifica limitele intervenţiei: această trebuie să parvină de la o autoritate (judiciară, administrativă, legislativă) şi nu de la o autoritate privată (părinţi) [4].

În asemenea situaţie apare o întrebare: articolul 3 pretinde oare să nu intervină în sfera parentală (deciziile familiale) prin obligaţia de aplicare a principiului interesului superior al copilului? Am putea, de asemenea, să ne întrebăm dacă această redactare este oportună, întrucât se pare că în problemele familiale acelaşi principiu ar trebui să intervină ca mijloc de luare a deciziei.

Jean Zermatten consideră că legiuitorul din respect pentru principiul prevăzut în art.5 al CDC, nu a dorit să intervină în sfera familială pentru a sublinia responsabilitatea părinţilor; şi să păstreze acestui principiu şansa de a fi admis de toţi. Dar aceasta absolut nu exclude aplicarea principiului interesului superior al copilului în situaţii domestice, aceasta ar trebui să se întîmple de la sine.

Ar fi o greşeală să credem că doar autorităţile sunt ţinute să respecte acest principiu, principiul general aplicându-se şi acoperind toate situaţiile, inclusiv cele particulare. Răspunsul la această întrebare se găseşte anume în art.18 p.1 al CDC care se impune ca „ghid” pentru creşterea copilului şi asigurarea dezvoltării sale armonioase, urmând principiul interesului superior al copilului.

– „fie că sunt luate de instituţii publice sau private de ocrotiri sociale, de către tribunale, autorităţi administrative sau de organe legislative”: aici se înţelege bine că autorităţile judiciare şi administrative trebuie să aplice principiul în toate deciziile. Acesta este criteriul căruia autorităţile trebuie să supună cazurile care le necesită deciziile. Acest fragment al frazei fondează o obligaţie pentru state de a examina dacă interesul superior este garantat în toate deciziile referitoare la copii.

Ceea ce trezeşte interes în această parte a frazei este că, în raport cu proiectul din 1981 al textului Convenţiei , aceasta a fost completată cu termenul „organe legislative”. Acest mic adaos are o importanţă capitală, semnificând că

atunci când elaborează o lege statul trebuie să verifice că copiii sunt luaţi în considerare şi că interesul lor superior este protejat. Anume prin aceste două mici cuvinte (organe legislative) se introduce în Convenţie toată dimensiunea politică sau macro socială. Interesul superior al copilului vine să lumineze politica. Oare aceasta nu este o revoluţie?

– „de instituţii publice sau private de ocrotiri sociale” semnifică voinţa legiuitorului de a supune tot sectorul intervenţiei în favoarea copilului, cu obligaţia de a respecta acest principiu. În cazul în care întrebarea nu este cu adevărat adresată organelor statale (serviciilor oficiale de protecţie ale copilului, instituţiilor de stat, şcolii şi serviciilor sanitare), dimpotrivă precizarea aplicării în sectorul privat nu este deloc inutilă. Se cunoaşte importanţa istorică a organizaţiilor private în ajutorarea copiilor, se cunosc serviciile oferite de numeroase asociaţii, fundaţii, ONG-uri (nutriţie, şcolarizare, îngrijire, reintegrare), după cum suntem la curent cu faptul că unele mişcări propagă ideologii de tip sectar, utilizează copiii în scopuri prejudiciabile drepturilor şi intereselor acestora. Pare deci necesar de a supune, de asemenea întreg sectorul privat interesului superior al copilului.

– „interesul superior”: Unele critici au apărut în privinţa utilizării acestui superlativ, argumentându-se că expresia „interesul superior” semnifică faptul că în toate circumstanţele, interesul copilului trebuie să prevaleze, ca fiind superior (cel mai bun) oricărui alt interes.

În opinia noastră, binele copilului, interesul copilului şi interesul superior al copilului ar putea fi considerate ca fiind expresii sinonime, cu toate că unii experţi definesc binele copilului ca fiind o stare ideală de atins, iar interesul superior constituind dreptul ce urmează a fi exercitat în vederea atingerii acestui ideal. Această distincţie nu pare a fi hotărâtoare, din momentul în care ne aflăm în faţa unui concept juridic nedeterminat, adaptabil şi imprecis obiectivat.

În ultimii ani tot mai mulţi factori de decizie doresc să se consulte cu tinerii şi să afle opinia şi sugestiile lor privind diverse probleme. Pe de altă parte, tot mai mulţi tineri doresc să-şi rezolve de sine stătător problemele şi să le comunice adulţilor nevoile şi doleanţele lor. Crearea unor structuri de autogestionare ale tinerilor, cum sunt Consiliile Locale ale Copiilor şi Tinerilor (CLCT), pot contribui la stabilirea acestui dialog între actorii societăţii.

În concluzie: Interesul superior al copilului este un concept care are neajunsurile, impreciziile sale, relativitate şi subiectivitate. Dar, concomitent, acesta are şi calităţi enorme: flexibilitatea, adaptabilitatea, însuşirea de a respecta contextele juridice, culturale, socio-economice completament diferite. Mai mult, el este determinant în plan factual – în calitate de criteriu de soluţie şi de control, şi pe plan macrosocial – impunând noi structuri în vederea luării în consideraţie a

acestui interes şi pentru a inspira o politică de promovare a copilului. În pofida tuturor criticilor, criteriul interesului superior al copilului a devenit doar mai important, altfel spus, dacă acesta ar fi eliminat din cauza neajunsurilor sale, nu am avea cu ce îl înlocui. Interesul superior al copilului a devenit noțiunea-cheie a drepturilor copilului.

Referințe:

1. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, JO C 326, 26 octombrie 2012.
2. Convenția ONU privind drepturile copilului, 20 noiembrie 1989.
3. Comitetul CDC, Comentariul general nr.14 (2013) cu privire la dreptul copilului ca interesul său superior să fie considerat primordial (articolul 3 punctul 1), 29 mai 2013, CDC/C/GC/14.
4. Zermatten, J., L'intérêt supérieur de l'enfant: De l'Analyse Littérale à la Portée Philosophique, IDE, 2003, p.6.